

Bilten

ORGANIZACIJE FILMSKIH AUTORA SRBIJE

RAZGOVOR SA AUTOROM

Predrag Pega Popović

“ Uvek se verovalo snimatelju
kao prvom gledaocu filma

INTERVJU:

Endi Harover

UFUS | AFA

ORGANIZACIJA FILMSKIH AUTORA SRBIJE

Bilten

ORGANIZACIJE FILMSKIH AUTORA SRBIJE
Digitalno izdanje

Fotografija sa naslovne:
Predrag Pega Popović sa Lordanom Zafranovićem, privatna arhiva

Izdavač:
UFUS AFA ZAŠTITA, Terazije 27/6
11000 Beograd
+381 (0)62 189 11 44
+381 (0)11 624 31 65
office@ufusafazastita.org.rs

I N D E X

Uvodnik	05
Intervju: Endi Harover	06
Razgovor sa autorom: Predrag Pega Popović	09
Savet advokata	14

U V O D N I K

Stefan Gelineo

direktor

Reč direktora

Autorska prava su temelj zaštite kreativnog rada – bilo da se radi o filmovima, muzici, književnosti ili drugim oblicima intelektualne svojine. Ipak, iako su prisutna u gotovo svakom aspektu savremenog života, šira javnost ne razume u potpunosti njihov značaj, ali važnost zaštite svojih prava ne razumeju često ni sami autori. Ne znaju kako da registruju svoja dela, kako da naplate korišćenje svojih radova, kako da potpišu ugovore koji ih zaista štite, niti koje su im zakonske opcije dostupne. Zbog toga često dolazi do iskorišćavanja – njihova dela se koriste bez dozvole ili se u ugovorima odriču prava čije posledice ne razumeju.

Zaštita prava filmskih i TV autora u Srbiji, kao i u ostalim evropskim zemljama zaostaje u odnosu na prava muzičkih autora. Muzičke kolektivne organizacije imaju mnogo dužu tradiciju od onih koje štite prava audiovizuelnih autora, pa je donekle razumljivo da je filmskim i TV

autorima potrebno da nadoknade izgubljeno vreme. U školama i na univerzitetima opšteg tipa autorska prava se gotovo ne pominju, ali, nažalost, slična situacija je i u umetničkim školama, univerzitetima i akademijama koje školuju buduće stvaraoce autorskih dela.

Od svog nastanka UFUS AFA se paralelno sa svojim osnovnim poslom, obezbeđivanjem adekvatne naknade za korišćenje filmskih i TV autorskih dela i distribucije tantijema, bavi i edukacijom samih autora, kao i šire javnosti. U poslednje dve godine primetan je porast interesovanja među filmskim autorima mlađe generacije, ali i njihovih starijih kolega koji počinju da shvataju značaj zaštite svojih autorskih dela. Naša organizacija je u poslednjih pola godine postala brojnija za oko 100 članova, a osim želje da zaštite svoj rad i dobiju tantijeme koje će im koliko-toliko pomoći u periodu između dva projekta, i novi i stari članovi UFUS AFA postali su zainteresovaniji za rad same organizacije, mnogo bolje razumeju problematiku, aktivno učestvuju u sednicama Skupština, glasaju, šalju svoje predloge, a neretko šire svest o značaju autorskih prava u svojim javnim medijskim nastupima.

Ali, koliko god da se priča o autorskim pravima nije dovoljno. Zato naša organizacija planira organizovanje okruglih stolova sa pravnim timom UFUS AFA na kojima će svi zainteresovani autori moći da saznaju kako da registruju dela, kakve ugovore treba da potpišu, da saznaju koja su im sva prava dostupna u našem zakonu, ali i da se upoznaju sa pravima koje imaju njihove kolege u Evropi.

INTERVJU

Foto: Christopher Andreou

Endi Harover

direktor organizacije Directors UK iz Velike Britanije

Nema nikakvog opravdanja da se dozvoli kopiranje tuđeg rada bez dozvole

Organizacija Directors UK je profesionalno udruženje britanskih reditelja koje zastupa interese više od 8.500 članova kako pred britanskom i evropskom vladom, tako i pred emiterima, regulatornim telima, u filmskoj industriji i medijima, a istovremeno nastupa i kao kolektivna organizacija koja štiti autorska prava britanskih reditelja.

Nedavno istraživanje koje je naručila ova organizacija pokazalo je da se britanski TV i filmski reditelji suočavaju sa finansijskom nestabilnošću zbog neredovnog zapošljavanja i smanjenja mogućnosti za rad i zaradu. Sa direktorom organizacije Andijem Haroverom razgovarali smo o detaljima ovog istraživanja, ali i o opštem položaju reditelja kako u Velikoj Britaniji tako i u Evropi, izazovima u oblasti zaštite autorskih prava koje je doneo procvat veštačke inteligencije i drugim temama.

Sa velikom pažnjom smo ispratili istraživanje organizacije Directors UK o položaju reditelja u Velikoj Britaniji. Možete li nam sumirati glavne zaključke istraživanja?

Nedavno smo naručili istraživanje, koje je sproveo istraživački centar CREATE pri Univerzitetu u Glazgovu, a koje je otkrilo zapanjujuće podatke o neizvenosti posla i prihoda reditelja. Mogućnost zaposlenja za reditelje u filmskoj industriji je veoma nepredvidivo, a svedoci smo da se mogućnosti smanjuju. Podaci, pored ostalog, pokazuju da 78% reditelja smatra da su im prihodi nestabilni. Kada rade, 56% reditelja navodi da rade 41-60 sati nedeljno, pri čemu 31% njih radi i više od 60 sati nedeljno, a neki čak imaju i 17-časovne radne dane. Imajući u vidu nesigurnost ovakvog rada jasno je koliko su važne autorske tantijeme jer one pomažu da karijera filmskog reditelja bude održiva.

Mnogi reditelji imaju poteškoća, jer, iako su tantijeme od pomoći, njihov iznos varira od države do države. Da li ste zadovoljni stepenom zaštite autorskih prava reditelja u Velikoj Britaniji? Šta bi moglo da se poboljša?

Znamo da su isplate tantijema spas za naše članove tako da smo fokusirani da obezbedimo najbolje ugovore koji odgovaraju njihovim pravima. Nastavljamo da insistiramo na boljim uslovima za autore u pregovorima sa emiterima i producentima u Velikoj Britaniji a, kao rezultat tih naših napora videli smo da se fond za autorske tantijeme u ovoj oblasti povećao za 40% u poslednjih pet godina. Ali, čeka nas još dosta posla, posebno sa međunarodnim striming servisima koji trenutno ne plaćaju tantijeme preko Directors UK za reditelje koji rade za njih u Velikoj Britaniji. U pregovorima smo kako bismo pokušali da to rešimo.

Znamo da su isplate tantijema spas za naše članove tako da smo fokusirani da obezbedimo najbolje ugovore koji odgovaraju njihovim pravima

Smatrate li da su ljudi uopšte dovoljno obavešteni i svesni važnosti autorskih prava?

S obzirom na to da je veštačka inteligencija toliko prisutna u medijima i da poznati umetnici i autori govore o njoj, mislim da ljudi postaju svesniji šta su autorska prava i zašto je njihova zaštita toliko važna. Nedavna britanska kampanja „Neka bude fer“ ([“Make it Fair”](#)) je dobar primer za to, pa postaje sve jasnije da je poštovanje autorskih prava preduslov koji omogućava autorima da nastave da stvaraju.

*Poštovanje autorskih prava
je preduslov koji omogućava autorima
da nastave da stvaraju*

Priča o kompanijama za veštačku inteligenciju i njihovoj zloupotrebi autorskih prava je velika tema ovih dana. Kakav je stav britanskih vlasti prema ovom problemu?

Krajem prošle godine, britanska vlada je organizovala javnu raspravu koja je pokrenule važna pitanja u vezi sa autorskim pravima i generativnom veštačkom inteligencijom. Čini se da vlada favorizuje pristup koji je već usvojila Evropska unija, a koji će podrazumevati izuzetak od važećeg zakona o autorskim pravima tako što će se kompanijama za veštačku inteligenciju dozvoliti da kopiraju dela u svrhu izrade modela generativne veštačke inteligencije bez dobijanja dozvole od vlasnika autorskih prava, osim ako nosilac autorskih prava glasa “protiv” izuzeća.

Ako nosilac autorskih prava glasa “protiv”, kompanija za veštačku inteligenciju trebalo bi da dobije dozvolu od vlasnika prava. Pored toga, AI kompanija moraće da podeli detalje o delima koje koristi za izradu svog softvera. Javna rasprava je završena u februaru i vlada trenutno pregleda više od 11.000 komentara koje je dobila.

Šta bi, po Vašem mišljenju, bilo fer rešenje u ovoj borbi između AI kompanija i autora?

Kao i većina kreativnog sektora u Velikoj Britaniji, i naše mišljenje je da je stvaranje izuzetka od Zakona o autorskim pravima sa opcijom da autori glasaju protiv pogrešno jer: (a) nema nikakvog opravdanja da se uopšte dozvoli kopiranje tuđeg rada bez dozvole i (b) takva odluka stavlja teret na nosioca autorskih prava koji mora da potvrđuje i brani svoja prava ili će ih izgubiti. Pored toga, ne postoji mehanizam za ovakav način ostvarivanja prava, a stvaranje takvog mehanizma bilo bi izuzetno komplikovano. Zakon o autorskim pravima u Velikoj Britaniji već štiti dela od kopiranja i sve što je potrebno je transparentnost kompanija za veštačku inteligenciju o tome koja dela koriste za izradu softvera kako bi nosioci autorskih prava mogli da dobiju naknadu za tu upotrebu. Naš kompletan odgovor na Javnu raspravu možete pročitati [ovde](#).

Kao što smo pomenuli ranije, prava reditelja nisu svuda jednako zaštićena. U Srbiji, na primer, reditelji dobijaju novac samo od reemitovanja i od posebne naknade. Verujete li da je moguće dostići jednak stepen zaštite za sve autore u Evropi kroz međusobnu saradnju kolektivnih organizacija i drugih strukovnih udruženja?

To će uvek biti izazov. Čak i unutar Evropske unije postoje različiti nivoi zaštite autorskih prava reditelja. Primera radi, poslednjih godina širom Evrope videli smo mnogo različitih implementacija Direktive o autorskim pravima iz 2019. godine na jedinstvenom digitalnom tržištu. Ali, zajedničkim radom pod okriljem krovnih organizacija poput SAA i FERA, organizacije za kolektivnu zaštitu autorskih prava i strukovna udruženja reditelja mogu imati veći uticaj i razmenjivati ideje. Vremenom, to će dovesti do boljih nivoa zaštite autorskih prava za reditelje.

Savet autora

Upravni odbor

Nadzorni odbor

RAZGOVOR SA AUTOROM

Foto: Jugoslovenska kinoteka

Predrag Pega Popović

*snimatelj, profesor i jedan od osnivača katedre
za kameru Fakulteta dramskih umetnosti*

Uvek se verovalo snimatelju kao prvom gledaocu filma

Poznati direktor fotografije Predrag Pega Popović bio je prvi diplomirani filmski snimatelj u nekadašnjoj Jugoslaviji i jedan je od osnivača Katedre za kameru na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu, gde je radio kao profesor i bio dekan od 2002. do 2006. godine. Kameru je studirao na čuvenoj akademiji FAMU u Pragu, zajedno s grupom kasnije slavni reditelja, pripadnika takozvane češke škole, poput Gorana Markovića, Srđana Karanovića, Lordana Zafranovića, sa kojima će kasnije i sarađivati. Dobitnik je brojnih priznanja za svoj rad.

U svom stvaralačkom opusu zabeležio je više od 60 igranih, dokumentarnih i televizijskih filmova i serija. Kao direktor fotografije dao je svoj autorski pečat kulturnim ostvarenjima poput filmova „WR: Misterije organizma“ Dušana Makavejeva, „Užička republika“ Žike Mitrovića,

„Mirko i Slavko“ Branimira Torija Jankovića, „Nedjelja“ i „Kronika jednog zločina“ Lordana Zafranovića, „Tigar“ Milana Jelića, „Oktobarfest“ i „Original falsifikata“ Dragana Kresoja, „Kordon“ Gorana Markovića i mnogih drugih. Njegov potpis nalazi se i na poznatim komedijama „Došlo doba da se ljubav proba“, „Tesna koža 3 i 4“, filmu i seriji „Policajac sa Petlovog brda“.

Glavni „krivci“ za njegov dolazak na akademiju FAMU u Pragu bili su Srđan Đida Karanović i Goran Marković.

Poznavali smo se od ranije, sarađivali na televiziji i kad smo se sreli rekli su mi da bi trebalo da dođem u Prag u FAMU, da studiram sa njima. Rekli su mi da pored režije postoji sjajan odsek kamere. Poslušao sam ih, a oni su mi organizovali u jesen prijemni. Kako sam imao već neke amaterske filmove, poslao sam ih komisiji, a uz njih i neki set fotografija. Primili su me, tako da sam 1966. godine nastavio studije sa njima dvojicom. Sledeće godine na FAMU su došli Rajko Grlić i Lordan Zafranović – priseća se Predrag Popović.

U Pragu su u to vreme imali ista prava kao češki studenti, obezbeđenu kartu za prevoz, dom i hranu u menzi, ali po Popovićevim rečima, nije bilo stipendija, pa su se svi oni izdržavali tako što su u pauzama studija radili i snimali.

Snimao sam i događaje iz Praga za Televiziju Beograd, ali sam koristio i pauze da radim dokumentarne, igrane i TV filmove. Početkom juna 1968. došao sam iz Praga u Beograd, u vreme velikih studentskih protesta, i na poziv Dušana Makavejeva počeli smo da snimamo sva ta dešavanja za našu televiziju. Međutim, već posle dva dana, pošto ni on ni ja nismo bili zaposleni na televiziji, mene su pozvali i rekli da prestanem sa snimanjem, a Makavejevu su dali drugog snimatelja. Taj materijal nikada nisam video. Makavejevu, koji je ranije video neke moje dokumentarne filmove koje sam radio sa Markovićem i Karanovićem, ta moja fotografija je bila zanimljiva, pa me je pozvao da krenem s njim i sa snimateljem Aleksandrom Petkovićem u Ameriku, da snimamo priču o Vilhelmu Rajhu, odnosno film „WR: Misterije organizma“. Sa Petkom je u Americi snimao dokumentarni deo filma, a po povratku u Beograd snimao je igrani deo filma – kaže Popović i dodaje da je pre toga sa Lordanom Zafranovićem snimio „Nedjelju“, koja je obojici bila debitantski igrani film.

*Svoj snimateljski autorski pečat ostavio je u filmovima
Dušana Makavejeva, Žike Mitrovića, Lordana Zafranovića,
Srđana Karanovića, Gorana Markovića...*

Kada je 1971. završio studije u Pragu, otišao je u vojsku, a odmah posle toga, 1972, došao je na fakultet i postao predavač na trećoj godini Akademije, a kasnije i dekan te ustanove.

Svi ti ljudi koji su bili moji učitelji na kursu u Kino klubu Beograd posle su bili profesori na Akademiji: Vladeta Lukić je napravio katedru kamere, Dušan Stojanović je bio profesor teorije filma, Marko Babac je predavao montažu, tu su bili i snimatelj Aleksandar Petković, reditelj Kokan Rakonjac... Film je sporo ulazio na Akademiju, jer je to prvobitno bila Akademija za pozorište, pa tek posle za film. Na FAMU je bila dobra škola gde sam mnoge stvari sistematizovao, imao mogućnost da se upoznam sa tehnologijom koja je bila malo bolja nego kod nas, ali mnogo toga je i u Jugoslaviji tada postojalo. Što se katedre tiče, Vladeta Lukić je organizovao prve dve godine na kojima se učilo ono osnovno o kameri, potom osvetljavanje i rad na crno-belom filmu, a onda sam ja došao na treću godinu i napravio program za kolor fotografiju. Nikola Majdak stariji napravio je potom program za 4. godinu studija i to je bila osnovna šema našeg nastavnog programa desetak godina. Bili smo osnovni tim koji je napravio katedru – objašnjava naš

sagovornik i dodaje da je najponosniji na činjenicu da je za pedesetak godina postojanja katedre za kameru na FDU školovano više od 250 snimatelja.

Bez obzira na profesuru, Popović je sve vreme aktivno radio.

Hteo sam da snimam, u to vreme to mi je bila veća želja, nego da budem nastavnik. Taman kad sam završio snimanje "Mirka i Slavka" dobio sam poziv od Žike Mitrovića za "Užičku republiku", što je bio jedan od najvećih projekata koje sam radio. Zahvaljujući radu kao snimatelj druge kamere na filmu "Sutjeska" Stipe Delića imao sam iskustvo u snimanju velikih ratnih spektakala i upoznao "Panavision" kameru za široko bioskopsko platno.

Među uspomena sa snimanja "Sutjeske" nalazi se i fotografija slavnog britanskog glumca Ričarda Bartona i Popovića, uslikana tokom predaha.

Na fotografiji se ne vidi najbolje, ali Barton je u to vreme u pauzi stalno nosio sa sobom i čitao dnevnik revolucionara Lava Trockog. Dok je u filmu "Sutjeska"

Pega Popović na snimanju filma *Mirko i Slavko* 1973.
foto: Kinoteka

Sa Dušanom Makavejevim

Foto: Privatna arhiva

Popović na snimanju filma *Oktoberfest*

igrao Tita spremao se da sledeće jeseni i zime u Meksiku igra Trockog, pa se nije odvajao od pomenute knjige koja se nazire u dnu fotografije – otkriva Popović.

Poznati snimatelj je sa rediteljem Aleksandrom Đorđevićem, pomenutim Karanovićem i drugim poznatim rediteljima napravio nekoliko zanimljivih dokumentarnih filmova, a kasnije i TV filmova koji su bili osnova početaka Drugog programa Televizije Beograd, pokrenutog 1. januara 1972. godine.

Po nalogu tadašnje urednice programa Zore Korać Duško Radović je napisao tekst “Kako su se volele dve budale”, Aca Đorđević je režirao, ja snimao, dok su glavne uloge tumačili Dragan Nikolić i Milena Dravić. Ovaj slavni glumački i bračni par tada je još bio na početku ljubavi, što se i videlo na ekranu. Potom sam snimao “Ubistvo u noćnom vozu”, po scenariju Mirka Kovača i u režiji Lordana Zafranovića, takođe za televiziju.

Osim filmskih i TV projekata objektiv Predraga Popovića zabeležio je i niz istorijskih trenutaka. Svet je oko sebe beležio nekada kamerom, a ponekad i fotoapartom, ali uvek je bio na pravom mestu. Još kao gimnazijalac, '61. godine, snimao je proteste ispred Belgijske ambasade u Beogradu kada su izbile demonstracije zbog ubistva Patrisa Lumumbe, prvog premijera nezavisnog Konga. Ovdajšnjoj televiziji slao je snimke iz Česke tokom čuvenog Praškog proleća, a kasnije je kamerom za nemačku televiziju beležio proteste 1990-ih i 2000-tih u Beogradu. Bio je u Čehoslovačkoj i snimio svedoke, spasioce srpske stjuardese Vesne Vulović, jedine preživle u padu jugoslovenskog aviona 1972. godine.

Predrag Popović autor je i čuvene i jedine fotografije tela češkog studenta Jana Palaha iz mrtvačnice, nastale 1969. posle njegovog javnog samospaljivanja na trgu, u znak protesta protiv ruske okupacije Česke. Popovićeva fotografija osvanula je na naslovnoj strani čuvenog francuskog magazina “Pari Mač”, a potom je obišla svet.

Priča koja se krije iza fotografije Jana Palaha zanimljiva je koliko i ona sama.

Moje kolege i ja smo slikali tih dana demonstracije u Pragu, proteste na fakultetima i trgovima širom Praga. U jednom trenutku su nas pozvali da dođemo u mrtvačnicu, tako smo videli telo Jana Palaha prekriveno češkom zastavom. Filmski materijal snimljen tih dana nikada nisam video, ali sam uspeo da zabeležim nekoliko snimaka fotoaparatom. Novinarka “Pari mača” čula je za postojanje tih fotografija iz mrtvačnice i zamolila Milana Kunderu, mog tadašnjeg profesora svetske književnosti, za pomoć. On joj je rekao da ako neko ima tu fotografiju onda sam to ja, pa su zajedno došli kod mene, u stan gde sam živio, da se raspitaju. Posle posete izvadio sam film iz fotoaparata, razvio u laboratoriji i napravio tu fotografiju koja se nekoliko dana posle sahrane Palaha našla u “Pari maču” – priseća se Popović.

Kako je u to vreme još bio student, brinuo je o mogućim posledicama, pa je zamolio novinarku da ga ne potpiše, što je ona i uradila. Za tu fotografiju, koja i danas na svaku godišnjicu “Praškog proleća” osvane u nekom

Fotografija tela Jana Palaha koja je obišla svet

mediju, Popović je posle prvog objavljivanja dobio pismo zahvalnosti od pomenute novinarkе i u njemu 50 funti. "To je sva naknada koju sam dobio za tu sliku" – iskren je Popović. Priča o nastanku ove fotografije, ali i o dešavanjima tokom Praškog proleća, čiji je Popović bio svedok, deo je i dokumentarnog filma Milana Nikodijevića "Zima jednog proleća".

Popović je samo jednom snimao digitalnom kamerom, film "Kordon" Gorana Markovića (2002), a sve ostalo beležio je na filmskoj traci. Ali, dodaje, bez obzira da li se radi na filmskoj traci ili digitalno, slika je najvažnija.

Da bi imalo šta da se zaštiti autorskim pravima, morate da imate sliku, a sliku pravi snimatelj. U vreme snimanja na filmskoj traci ta odgovornost koju je snimatelj imao je bila velika, jer se po snimanju, film slao na razvijanje u laboratoriju a rezultat, kopija, u najboljoj organizaciji dobijao se za dva, tri dana i tek tada si mogao da vidiš rezultat. Apsolutno se verovalo snimatelju kao prvom gledaocu filma. On je pomagao svima da bi se njihov rad video dobro. I produkciono, vi ste morali da garantujete da po nekom planu možete da idete dalje, a da je to što ste do tada snimili dobro. I televizija je u to vreme bila elektronska samo u studiju, sve drugo, svi prilozi su se radili van, na filmskoj traci. Sećam se snimanja Kresojevog "Originala falsifikata", bili su skromni i budžeti i mogućnosti za rad. Imali smo male rolne filma, od 35 mm, jedva smo to sastavljali, pa su i glumci znali da sve mora da stane u jedan, dva dubla, da odmah bude urađeno sve što je i zamišljeno. Nikad nisam voleo taj termin direktor fotografije, za mene je to neko ko, posebno sada sa digitalnim kamerama, sedi u kabini i gleda šta je snimljeno, a ja sam uvek voleo da budem na terenu, da u dogovoru sa rediteljem biram prostor, način osvetljavanja, rešenje mizanscena, da odgovaram za svaki kadar. Zato smatram da je pozicija snimatelja autorska, posebno je bila u tim ranijim vremenima.

Sa Ričardom Bartonom

Sa Draganom Kresojem

Vojislav Opsenica, Predrag Popović, Nikola Majdak

Popović je i jedan od pionira u oblasti zaštite autorskih prava među snimateljima, deo je organizacije UFUS AFA od osnivanja, a poslednjih osam godina je i član Upravnog odbora naše organizacije.

Sada se mnogo više zna o pravima filmskih autora, a sećam se da sam pre 5-6 godina vukao za rukav moje kolege snimatelje i pokušavao da im ukažem na važnost

postojanja ovakve organizacije i da je neophodno da se prijave u UFUS AFA i zaštite svoj rad. Nejasan mi je bio otpor mojih kolega, jer po meni to je jedna od onih dobrih tekovina Evrope koja je stigla do nas, da imamo pravo da budemo priznati kao autori i da dobijemo tantijeme za naš minuli rad. Na svu sreću, sada je situacija mnogo bolja, pa su naše kolege mnogo bolje informisane o svojim pravima i sve aktivnije učestvuju u radu naše organizacije.

*Svet je oko sebe beležio nekada kamerom,
a ponekad i fotoapartom, ali je uvek bio na pravom mestu*

Foto: Aleksandar Carević

SAVET ADVOKATA

Stevan Pajović

advokat, kancelarija "T-S Legal"

Autorska prava u doba digitalizacije: **Ko snosi odgovornost za objavljivanje autorskih dela na platformama za razmenu video sadržaja?**

Platforme za razmenu video sadržaja, kao što su YouTube, Vimeo i TikTok, su postale primarni kanali za distribuciju kreativnih radova, omogućavajući pristup širokom spektru sadržaja koji su kreirali sami korisnici. Ove platforme pružaju značajan pristup kulturnim i kreativnim delima, otvarajući mogućnosti za razvoj inovativnih poslovnih modela unutar kulturne i kreativne industrije. Međutim, iako olakšavaju dostupnost i

raznolikost sadržaja, one donose i pravne izazove kada se zaštićeni sadržaji postavljaju na platforme bez prethodnog odobrenja nosilaca prava. U ovom tekstu istražujemo ko je odgovoran za pribavljanje dozvola i plaćanje naknada prilikom objavljivanja autorskih dela na ovim platformama, osvetljavajući pravnu nesigurnost koja iz toga proističe.

Odgovornost korisnika i platformi: Gde leži pravna obaveza?

Filmska dela, muzika i drugi zaštićeni sadržaji često se pojavljuju na platformama za razmenu video sadržaja u video klipovima generisanim od strane korisnika tih platformi, bilo kao pozadina, ili kao deo glavnog narativa. Ova situacija otvara pitanje – ko bi trebalo snositi odgovornost za moguće povrede autorskih prava kada prava na postavljene tih sadržaja nisu pribavljena? Da li je to korisnik koji je postavio sadržaj, ili je to sama platforma koja omogućava deljenje istih?

Naša postojeća zakonska rešenja ne rešavaju ovo pitanje na adekvatan način, ostavljajući prostor za različita tumačenja. Pre svega, neophodno je objasniti da radnja postavljanja, odnosno prikazivanja autorskih dela na platformi, u autorskopravnom smislu, predstavlja interaktivno činjenje tih sadržaja dostupnim javnosti, što zapravo znači omogućavanje pojedincu individualni pristup delu sa mesta i u vreme koje on odabere, a što je isključivo pravo autora ili nosioca prava. Argument da je korisnik odgovoran za eventualno neovlašćeno objavljivanje dela proističe iz činjenice da je on taj koji, postavljanjem zaštićenog sadržaja na platformu, čini taj sadržaj dostupnim javnosti. S druge strane, ne možemo zanemariti da platforma ima značajan uticaj na to šta će biti prikazano i kako će sadržaj biti organizovan, zahvaljujući svojim algoritmima koji usmeravaju pažnju publike. Međutim, platforme u principu ne snose odgovornost za sadržaje koje korisnici postavljaju, jer se smatraju samo posrednicima za koje važi pravilo "sigurne luke" prema regulativi o elektronskoj trgovini. Naime, ovo pravilo omogućava onlajn platformama, kao što su društvene mreže, platforme za razmenu video sadržaja i sajtovi za e-trgovinu, da se generalno ne smatraju odgovornim za sadržaje koje generišu korisnici. Međutim, da bi uživale ovu zaštitu, platforme moraju brzo delovati i ukloniti nelegalni materijal nakon što prime validno obaveštenje o uklanjanju od nosioca prava.

Dakle, uzimajući u obzir sve navedeno, dolazimo do zaključka da su prema domaćim zakonskim rešenjima, ipak korisnici platformi ti koji imaju obavezu da pribave dozvolu od nosilaca prava i da plate naknadu pre

objavljivanja zaštićenog sadržaja. Međutim, u praksi je ovo teško izvodljivo, s obzirom na ogroman broj korisnika i količinu sadržaja koji se svakodnevno objavljuje. Dodatno, često ne postoji kontakt između nosilaca prava i korisnika – korisnici neretko nisu u mogućnosti da identifikuju ko je nosilac prava, dok nosioci prava često nisu svesni da je njihov sadržaj objavljen na mreži. Ova situacija dodatno komplikuje proces usklađivanja sa zakonskim zahtevima i otežava zaštitu autorskih prava.

Reakcija EU:

Direktiva kao rešenje za pravnu neizvesnost

U svetlu tih činjenica, institucije Evropske unije preduzele su odlučne korake kako bi rešile raskorak između postojeće regulative i stvarnosti u vezi sa zaštitom autorskih prava u digitalnom okruženju. Kako su digitalne tehnologije napredovale, postalo je očigledno da postojeći zakonodavni okvir nije dovoljan za zaštitu autorskih prava, posebno kada se autorska dela objavljuju na platformama za razmenu video sadržaja. U tom kontekstu, Direktiva (EU) 2019/790 o autorskom i srodnim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu od 17. aprila 2019. godine predstavlja ključan odgovor na ovu pravnu neizvesnost, jer jasno definiše obavezu operatera platformi za razmenu video sadržaja da pribave dozvolu od nosilaca prava pre nego što omoguće pristup delima zaštićenim autorskim pravom. Ova direktiva ne samo da rešava dugogodišnju dilemu o tome ko snosi odgovornost za javno saopštavanje, odnosno interaktivno činjenje dostupnim autorskih dela, već i jača poziciju nosilaca prava, omogućavajući im efikasnije ostvarivanje svojih prava u digitalnom okruženju. Na osnovu ovog novog zakonodavnog okvira, operateri platformi više ne mogu da se oslanjaju na zaštitu instituta “sigurne luke” iz prethodnih regulativa, već su direktno odgovorni za

svako neovlašćeno objavljivanje sadržaja na njihovim platformama, čime se značajno unapređuje zaštita prava intelektualne svojine u savremenom digitalnom svetu.

Domaća regulativa: Ključ za unapređenje autorskih prava u digitalnom okruženju

Kako bismo unapredili situaciju na domaćem tržištu, važno je prilagoditi naše zakonodavstvo kako bi ono odražavalo savremene izazove i realnosti koje donosi digitalno okruženje. U tom smislu, možemo se osloniti na Direktivu (EU) 2019/790, koja pruža jasne smernice i pravni okvir za upravljanje autorskim pravima u kontekstu platformi za razmenu video sadržaja. Uvođenjem ovih pravila, ne samo da ćemo rešiti brojne pravne nedoumice vezane za odgovornost korisnika i platformi, već ćemo i postići ravnotežu između slobode izražavanja i zaštite autorskih prava.

Naime, jasno definisanje obaveza koje se postavljaju kako korisnicima, tako i operaterima platformi, omogućava stvaranje transparentnijeg okruženja u kojem će svi učesnici moći da deluju sa više sigurnosti. Kada korisnici razumeju svoje odgovornosti vezane za pribavljanje dozvola od nosilaca prava, u stanju su da koriste platforme za razmenu video sadržaja bez straha od pravnih posledica. Ovime ne samo da se unapređuje kreativnost i sloboda izražavanja, već se istovremeno pruža i potrebna zaštita autorima i nosiocima prava.

Osim toga, implementacijom ovih pravila ispraviće se postojeći disbalans između vrednosti kreiranog sadržaja i prihoda koji po tom osnovu ostvaruju nosioci prava. Ovo će stvoriti podsticaj za dalji razvoj kreativne industrije i omogućiti održivost umetnicima, autorima i kreatorima sadržaja. Najzad, adekvatna zakonska rešenja mogu doprineti jačanju poverenja u digitalne platforme, što je ključno za opstanak i rast domaćeg tržišta u eri digitalizacije.

WR: Misterije organizma, foto: Kinoteka

Bilten
ORGANIZACIJE FILMSKIH AUTORA SRBIJE

UFUS | AFA
ORGANIZACIJA FILMSKIH AUTORA SRBIJE

Pratite nas na
društvenim mrežama:

www.ufusafazastita.org.rs